

Alper Mumyakmaz

Doç. Dr., Yozgat Bozok Üniversitesi/Fen Edebiyat Fakültesi, Yozgat/Türkiye
Assoc. Prof. Dr., Yozgat Bozok University/ Faculty of Arts and Science, Yozgat/Türkiye

eposta: alpermumyakmaz@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-3327-2374> - RorID: <https://ror.org/04qvdf239>

Atıf/Citation: Mumyakmaz, Alper. 2025. İdeolojiden Pragmatizme Seçmenlerin Oy Verme Tercihlerindeki Değişim 14 Mayıs 2023 Seçimleri, Yozgat Örneği. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 13/42, 370-389. <https://doi.org/10.33692/avrasyad.1608174>

Makale Bilgisi / Article Information

Yayın Türü / Publication Type:	Araştırma Makalesi/Research Article
Geliş Tarihi /Received:	27.12.2024
Kabul Tarihi/Accepted:	24.01.2025
Yayın Tarihi/Published:	15.03.2025

İDEOLOJİDEN PRAGMATİZME SEÇMENLERİN OY VERME TERCİHLERİNDEKİ DEĞİŞİM 14 MAYIS 2023 SEÇİMLERİ, YOZGAT ÖRNEĞİ*

Öz

14 Mayıs 2023 Cumhurbaşkanlığı ve TBMM Milletvekili Genel Seçimleri Türk siyasi tarihinde Cumhuriyet tarihinin en önemli seçimlerinden biri olarak görülmüş ve değerlendirilmiştir. Her seçim bulunduğu dönem ve konjonktür için önemlidir. Ancak tek parti döneminden çok partili hayata geçişte her ne kadar 1950 seçimleri önemli bir geçiş ve tarihi bir öneme sahipse de 14 Mayıs 2023 seçimleri de 2018 Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin kabul edilmesi sonrasında Cumhuriyet tarihinin en uzun süre iktidarı elinde tutan R. Tayyip Erdoğan ve AK Parti'nin oy kaybına uğradığı muhalefetin ise uzun bir aradan sonra seçimleri kazanma imkânı elde ettiği ancak sonuçta muhalefetin tekrar kaybettiği bir seçim olarak gerçekleşti. Cumhur ittifakı ve Millet ittifakı şeklinde iki blok üzerinden daha çok kıyaslanabilecek bu yeni siyasal yapıda siyaset dilinin giderek kutuplaştığı ve keskinleştiği bu süreçte farklı ideolojilere mensup siyasal partiler bir ittifakın çatısı altında bir araya gelmişler, siyasetin bu yeni zemininde ideolojik ya da pragmatik gerekçeler üzerinden konum almak zorunda kalmışlardır. Bu çerçevede 14 Mayıs 2023 seçimlerinde seçmenlerin oy verme davranışlarını ideolojik bakış açıları mı daha çok belirlemiş yoksa yeni sistemin ortaya çıkardığı siyasal zemine uygun pragmatik kriterler mi etkili olmuştur. Seçmenlerin, bugüne kadar oy verdikleri siyasal parti ve liderlere desteklerini devam ettirip ettirmedikleri, varsa bir değişim bunun gerekçelerini anlamaya çalışmak bu çalışmanın amacını oluşturmuştur. Seçmenlerin oy verme eğilimlerindeki kırılımı nitel araştırma yöntemlerinden derinlemesine mülakatla Yozgat'ta bir alan araştırması üzerinden çözümlemeye çalışan bu çalışma kapsamında 30 seçmenle yapılacak olan görüşmeler neticesinde

* Bu araştırma Yozgat Bozok Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimince (SGA-2023-1198 Nolu) Genel Araştırma Projesi olarak desteklenmiştir.

İdeolojiden Pragmatizme Seçmenlerin Oy Verme Tercihlerindeki Değişim 14 Mayıs 2023 Seçimleri, Yozgat Örneği
2018 ve 2023 Cumhurbaşkanlığı ve Milletvekilliği Genel Seçimlerindeki oy verme tercihlerindeki
değişimin arka planı ile anlaşılmasına çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: İdeoloji, Pragmatizm, Siyaset, Seçim, Seçmen.

FROM IDEOLOGY TO PRAGMATISM CHANGE IN VOTING PREFERENCES OF VOTERS 14 MAY 2023 ELECTIONS, YOZGAT EXAMPLE

Abstract

The May 14, 2023 Presidential and Parliamentary General Elections were seen and evaluated as one of the most important elections in the history of the Republic in Turkish political history. Every election is important for its period and conjuncture. However, although the 1950 elections were an important transition and historical significance in the transition from the single-party era to multi-party life, the May 14, 2023 elections took place as an election in which R. Tayyip Erdoğan and the AK Party, who held power for the longest time in the history of the Republic after the adoption of the 2018 Presidential government system, lost votes, while the opposition had the opportunity to win the elections after a long break, but ultimately the opposition lost again. In this new political structure, which can be compared over two blocks as the People's Alliance and the Nation's Alliance, political parties belonging to different ideologies came together under the roof of an alliance in this process where the political language became increasingly polarised and sharpened, and they had to take a position on ideological or pragmatic grounds in this new ground of politics. In this framework, whether the voting behaviour of the voters in the 14 May 2023 elections was determined more by their ideological perspectives or by pragmatic criteria appropriate to the political ground created by the new system. The aim of this study is to try to understand whether the voters continue to support the political parties and leaders they have voted for so far, and if there is a change, to understand the reasons for this change. Within the scope of this study, which tries to analyse the breakdown in voting tendencies of voters through a field research in Yozgat with in-depth interviews from qualitative research methods, as a result of interviews with 30 voters, it will be tried to be understood with the background of the change in voting preferences in 2018 and 2023 Presidential and Parliamentary General Elections.

Key Words: Ideology, Pragmatism, Politic, Election, Voter.

Giriş

Cumhuriyet tarihinde çok partili hayata geçişle birlikte seçimler halkın devleti yönetmeye yönelik iradesinin somutlaştığı ve yönetimde söz sahibi olma isteğini gösterdiği dönemler olarak öne çıkmıştır. Her seçim dönemi ise içinde bulunduğu siyasi ve ekonomik şartlar dahilinde dönüm noktaları olmuş, seçmenlerde tercihlerini bu sürece inandıkları ideolojik tercihler ve rasyonelleştirdikleri pragmatist düşünceler çerçevesinde cevaplar vermişlerdir. Çok partili hayata geçildikten sonra parlamenter sistemden Cumhurbaşkanlığı Hükümet sistemine geçilmesine yönelik 2017 yılında yapılan referandumla anayasada yapılan değişiklik ile yeni bir döneme geçilmiş, Cumhurbaşkanlığı ve milletvekilliği genel seçimleri

birlikte ve beş yılda bir yapılmaya başlanmıştır. İlki 2018 ikincisi ise 2023 yılının 14 Mayıs'ında yapılan seçimlerle siyasal partiler ittifaklar içerisinde seçimlerde bir araya gelmişler, yeni seçim sistemi gereği oluşumlarda siyaset yapmak zorunda kalmışlardır. Seçim ve yönetim sisteminde yaşanan bu değişim ideolojik farklılıklara rağmen birçok siyasi partiyi bir araya gelmeye zorlamış, seçimde bu zorunluluğa ayak uydurmak zorunda kalmıştır. Bu çerçevede seçim dönemlerinde seçmenler eski seçimlere kıyasla davranış değişiklikleri içerisine girmiş, tercihlerini ideolojik bağlamın yanında pragmatik gerekçeler üzerinden de somutlaştırmak zorunda kalmışlardır. Seçmenlerin değişen seçim şartları ve yeni konjonktürü nasıl algıladığı, tercihlerini nasıl şekillendirdikleri bu süreçte önemli olmuş ve bu davranışları temellendirme gerekçelerinin analiz edilmesi söz konusu olmuştur. 2023 Cumhurbaşkanlığı ve Milletvekiliği Genel seçimlerinde seçmenlerin davranışlarındaki değişikliklerinin nitel bir araştırma yöntemi olan derinlemesine mülakat yöntemiyle Yozgat özelinde bir araştırmayla söz konusu bu davranışların gerisindeki düşünce ve mantığı anlaşılmaya, genele teşmil edilemeyecek düzeyde sınırlı sayıda (30 kişiyle) seçmenle yapılan yüzyüze görüşmelerden edinilen bilgilerle görüşmecilerin oy verme tercihlerindeki değişim çözümlenmeye çalışılmıştır. İdeolojik boyutta da olsa seçmenlerin siyasal alandaki tutum ve davranışları kendi içerisinde tutarlı açıklamalara dayanmakla birlikte seçim dönemlerinde somutlaşmakta, sonuçları ise siyaset biliminin analizlerinin ötesinde siyaset sosyolojisi açısından yorumlanmaya ihtiyaç duymaktadır. Çünkü seçmen bazı seçimlerde beklenmeyen davranışlar sergilemekte bu ise nicel veriler üzerinden yapılan çalışmalarla uyumlu sonuçlar ortaya koyamamaktadır. Bu durum seçmenlerin seçim süreçlerini ve siyasetin nabzını nasıl yorumlayıp değerlendirdiğini çözümlemeyi gerekli kılmaktadır. Bu çalışmada sınırlı sayıda görüşmeci ile yapılan derinlemesine mülakatla kısa da olsa açık uçlu sorulara verilen cevaplarla anlaşılmaya çalışılmış, seçmenlerin bu süreçteki yaklaşımları yorumlanmıştır.

1. İdeolojiden Pragmatizme Yeni Anlam ve Arayışlar

İnsanlar genel olarak etraflarındaki dünyayı bir kalıp içerisinde algırlar. (Mardin 2013:102). Bu sayede toplumun nasıl işlediğine ve nasıl işlemesi gerektiğine ilişkin düşüncelerini ve eylemlerini çeşitli varsayımlar üzerinden yapılandırır. İnsanların düşünce ve eylemlerini belirleyen bu yapılar yani ideolojiler, mevcut iktidar sistemini biraz muhafaza etmeye, biraz değiştirmeye veya ortadan kaldırmaya yönelmiş örgütlü siyasal eylem için zemin oluşturan, az çok tutarlı fikir kümeleri olarak genellikle bir “dünya görüşü” biçiminde mevcut düzene yönelik bir açıklama ortaya koyarlar ve arzulanan geleceğe ilişkin bir model, yani bir “iyi toplum” görüşü geliştirirler ve bu dünya görüşünden iyi topluma nasıl geçileceğini göstermeye çalışırlar (Heywood 2013:28).

Amerikalı siyaset kuramcısı Edward Shils'a göre “ideolojiler, kesin, kapalı, yeniliğe direnen, büyük ölçüde insanların duygularına hitap ederek yayılan ve kendisini savunanlardan mutlak bağlılık isteyen şeyler (Shils'ten aktaran Eagleton 2011:21) olarak kitle toplumunun ortaya çıkmasıyla beraber önem kazanan inançlardır. Bu anlamda ideolojiler, daha çok idare edilenlerin arasında yaygın, yönlü, ancak sınırlı, belirsiz fikir kümeleri olarak meydana gelirler (Mardin 1999:16). Kendi içinde bir mantığa sahip olan ideolojilerle, insanlar

İdeolojiden Pragmatizme Seçmenlerin Oy Verme Tercihlerindeki Değişim 14 Mayıs 2023 Seçimleri, Yozgat Örneği içinde yaşadıkları toplumu algılar ve toplumdaki diğer kişilerle ve özellikle yakın oldukları gruplarla bir “toplum haritası” paylaşırlar. Bu sayede böyle bir temel “harita” üzerinden hareket ederler ve böylece daha kolay anlaşabilirler. Ancak zihnimize yer alan bu “toplum haritası” kesin çizgilerle çizilmemiştir. Çünkü bu “harita”nın taşıdığı anlamlar esnektir ve toplumdan insana, kuşaktan kuşağa geçerler. Geleneksel “toplum haritaları”nın modern çağlarda faydalarını yitirmelerinin sonucu olarak ortaya çıkan ideolojiler yeni bir toplum anlamları “haritası” türetme çabası olarak (Mardin 2013:19-20) sistematik bir fikir yapıtı anlamında ortaya çıkmışlardır (Mardin 2013:21).

Dünyayı oluşturan tüm anlam verici yapıların yani ideolojilerin nihai olarak tarihsel ve yer değiştiren geçişken bir kulisten ibaret olduğuna ve insan olmanın da ya bu kulisin arkasında ya da içinde yer almaktan geçtiğini söyleyen Karl Mannheim, tüm olayların ve tutumların kendi göreliliklerini ortaya koydukları alacakaranlığın günümüzdeki aydınlanmasından nasıl faydalanılacağını bilmeyi zamanımızın bize verdiği bir yükümlülük olarak değerlendirir (Mannheim 2009:113). Bu yüzden insanoğlu yeni düşünsel durumlar ortaya çıktığında adeta yeniden düşünmeyi öğrenmek zorunda kalmaktadır. Çünkü insanoğlu tarihiyle tekrar tekrar başa çıkmak zorunda olan bir varlıktır (Mannheim 2009:132). Bu süreçte dünya daha çok herşeyi rasyonelleştirme, idari açıdan şekillendirilebilir kılma ve irrasyonel hareket serbestliğinin ortadan kaldırılması eğilimindedir (Mannheim 2009:140).

Dünyayı bu anlamlandırma ve haritalar üzerinden okuma çabası keskin hakimiyet ve çatışmaların akabinde 20. Yüzyılın sonuna doğru ideolojinin sonuna mı geldik tartışmalarını ortaya çıkarmıştır. Bu soruya Michael Mann; “Hayır ama yirminci yüzyılın ilk yarısıyla bugüne kadar ki ikinci yarısı arasında açıkça karşıtlık var” diyerek cevap vermiş batılı ülkelerin ideolojiler üzerine geçirdiği süreçler ve tecrübelerin ardından “kurumsallaştırılmış ideoloji” kavramını ortaya atarak kastettiği şeyin biraz da değişime bağlılık olduğunu ileri sürmüştür. (Mann 2014:71-72). Bu konuda 1960’ta Daniel Bell asırlık ideolojik tartışmaların sona ermekte olduğunu ilan etmiş komünizmin başarısızlığı ve refah devletinin yükselmesinin bunu ortaya çıkardığını söylemiştir. 1989’da siyaset bilimci Francis Fukuyama bu konuda daha da ileri giderek büyük ideolojik mücadelenin kapitalist demokrasinin zaferiyle sona erdiğini hatta tarihin kendisinin de sona ermekte olabileceğini ileri sürmüştür. Roskin’e göre burada Fukuyama’nın esasen kastettiği şey zamanın bittiği değil, Hegel tarafından işaret edilen insani amaç noktasına ulaşılmasıdır. Bu konuyu yalnızca komünizmi yenmekle kalınmadığı artık kapitalizme meydan okuyacak başka bir ideolojinin de kalmadığını ileri süren Fukuyama’nın ideolojinin sonuyla birlikte büyük fikirlerin mücadelesi anlamında tarihinde sonuna gelindiği yönündeki iddiasıdır (Roskin vd. 2013:75). Tarihin sonunda liberal demokrasinin karşısında ciddi bir ideolojik rakibin kalmadığını iddia eden Fukuyama; geçmişte insanların, liberal demokrasinin monarşi, aristokrasi, teokrasi, faşizm, komünist totaliterizm veya inandıkları herhangi bir ideolojiye göre daha aşağı bir sistem olduğuna inandıkları için liberal demokrasiyi reddettiklerini ileri sürer. Ancak bugün liberal demokrasinin en rasyonel hükümet biçimi olduğu iddialarını kabul eden genel bir fikir birliğinin oluştuğunu söyler (Fukuyama 2024:286). Toplumdaki olumlu şeylerin insan için

gerçekten doğru olup olmadığı ve “insanı insan yapan” özellikleri karşılayıp karşılamadığı veya başka bir tür rejim ya da toplumsal örgütlenmenin sağlayabileceği daha yüksek bir tatmin şeklinin olup olmadığını sorgulayan Fukuyama, çağımızın aslında “insanlığın yaşlılık çağı” olup olmadığını anlamak için geriye dönmemizi ve tarihsel sürecin başlamasından önce doğal olarak var olan “ilk insana” bakmamız gerektiğini söyler (Fukuyama 2024:200).

Bugün gelineen noktada ise hiçbir siyasi sistem ahlaki gerekçeler bağlamının dışında var olma imkanına sahip değildir. Ancak ahlaki bir düzen zorlama veya aldatma olmadan var olmak istiyorsa, menfaatlerin dar görüşlerini aşmak ve ihtirasların iştahını terbiye etmek zorundadır. İşte ideolojinin yenilgisi budur. Fakat bütün bunlar ideolojik düşüncenin zinciridir. Bugün ise ideolojiye ihtiraslı söylemin genişleyen döngüsünden bağlantılar karışmakta ve inanma arzusuyla, dogmatizmle veya yaygaracılıkla uyuşan neredeyse her inancı tanımlayan bir boyuta dönüşmektedir. Buna göre zenci iktidarı, yeni sağ, feminizm ideolojileri gibi kavramların tarihselliği ve bağlamı kaybolmuştur. Geriye ise herhangi bir kavramsal netlik değil, sadece pejoratif ve hakaret anlamlı bir yarı gölge kalmıştır. Yani ideoloji geri getirilemeyecek bir şekilde kullanımdan düşmüş bir kavrama dönüşmüştür (Bell 2013:491).

Sık sık ideolojiler yüzyılı olarak tanımlanan 20. Yüzyılın sonlarına doğru bir kırılma yaşanmış yeni yüzyıla tüm bu ideolojilerin tahakkümünü kıran ve yerine kendi hakimiyetini inşa etmeye çalışan bir ideoloji hakimiyet kurmaya başlamıştır. Küreselleşme süreci ile birlikte yükselişe geçen bu yeni ideoloji neoliberalizm olarak ortaya çıkmış, Berlin Duvarının yıkılışı ile birlikte ortaya çıkan tek kutuplu dünyada bu yeni ideoloji siyasi ve ekonomik hakimiyetini belirginleştirmiştir. Sıklıkla devlet müdahalesinin zıttı bir şekilde piyasa ile özel kesimin çıkarlarının ideolojisi olarak tanımlanan neoliberalizm, her ne kadar kendine özgü bir ideoloji ve propagandaya sahip olsa da yönetici sınıfların üst kesimlerinin yani en zenginlerin güç ve gelirlerinin yeniden tesis edildiği bir yeni toplumsal düzeni ifade etmektedir (Duménil-Lévy 2020:26). Bu yeni düzende en önemli aktör birey olmuş, süreç onun varlığına büyük bir önem atfetmiştir. Thatcher’ın ünlü sözleriyle artık “toplum diye bir şey yok, sadece tek tek insanlar var”dır. Bu düşünceye göre bireycilik, özel mülkiyet, kişisel sorumluluk ve aile değerleri uğruna bütün toplumsal dayanışma biçimleri dağıtılmalıydı (Harvey 2015:31). Ancak 20 yüzyıla adını yazdıran tüm ideolojilerin akıbeti gibi neoliberalizmde 20. Yüzyılın son çeyreğinden bugüne birçok kriz atlatmış, zaman zaman “neoliberalizmin sonuna mı geldik” sorularının sorulmasına neden olmuştur. Marx’ın hayaleti bir heyula olarak Komünist Manifestonun başında *“Avrupa’da bir hortlak kol geziyor, komünizm hortlağı. Eski Avrupa’nın bütün güçleri, Papa ile Çar, Metternich ile Guizot, Fransız köktencileri ile Alman polisleri, bu hortlağı koymak için kutsal bir süre avında bir araya gelmiş bulunuyor”* (Marx-Engels 2003:67) şeklinde 19. Yüzyıl Avrupası için bu sözleri söylerken 21. Yüzyılın başında yaşanan küresel ekonomik kriz sonrasında neoliberalizmin de sonuna mı geldik tartışmalarında tekrar dile getirilmiş, tek kutuplu dünyanın hâkim ideolojisi üzerine tartışmalara yol açmıştır.

“Sonunda artık ideolojilerin ötesine geçmek, başka bir deyişle egemen liberal ideolojinin ötesine geçmek mümkün mü?” sorusunu yönelten Immanuel Wallerstein, bu sorunun 1968

İdeolojiden Pragmatizme Seçmenlerin Oy Verme Tercihlerindeki Değişim 14 Mayıs 2023 Seçimleri, Yozgat Örneği

Devriminden beri açıkça ve tekrar tekrar ortaya atılan bir soru olduğunu ileri sürmüş ve liberalizmin etkin bir siyasi proje olarak miadını doldurduğuna ve kapitalist dünya ekonomisinin yapısal krizinin etkisi altında çöküş sürecinde olduğuna inandığını ifade etmiştir. Bu anlamda ideolojilerin sonu olmayabileceğini söyleyen Wallerstein, bugün siyasi değişimin gerekli, kaçınılmaz ve dolayısıyla normal olduğunun artık o kadar açık olmadığını, bu tür bir inancın sonuçlarıyla başa çıkmak için bir ideolojiye ihtiyaç olmadığını, önümüzdeki süreçte (yaklaşık elli yıl sürebilecek) sonucu belirsiz büyük bir “çatallanma”nın sözkonusu olabileceği bir geçiş dönemine girmekte olduğumuzu ancak bugünkü sistemimizin yıkıntıları arasından doğacak sistemlerin dünya görüşünü önceden kestiremeyeceğimizi eğer doğarsa, hangi ideolojilerin doğacağını yada kaç ideolojinin mevcut olacağını önceden bilemeyeceğimizi belirtmiştir (Wallerstein 2012:91). Wallerstein’ın bu yorumları ve yaşanan gelişmeler hem dünya ölçeğinde hem de Türkiye’de hâkim siyaset anlayışında ve işleyişinde yeni gelişmeler ve kırılımlar üzerinden yorumlanabilir.

İdeolojinin teorik ve pratik alanda geçirdiği değişim karşısında insan davranışı için en emin rehberi tecrübe ve tarih (Heywood 2013:27) olarak dikkate alan pragmatizm “teori veya ideoloji olmadan da işe yarayan ne varsa onu kullanma” (Roskin vd. 2013:57) çabası içerisinde tutum ve karar alma süreçlerini şekillendirir. Nitekim 2002 yılından bu yana yaklaşık 22 yıldır tek başına iktidarda olan AK Parti ve lideri R. Tayyip Erdoğan hem dünyada hem de Türkiye’de önemli siyasi ve ekonomik gelişmelere göre değişimler geçirmiş 28 Şubat sürecinin Türkiye’de keskin ideolojik kamplaşmaya ayrıldığı bir dönemden değişen toplumsal ve ekonomik yapıya bağlı yeni oluşumlara geçiş yapmıştır. Parlamenter sistemden Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçiş ve buna göre ortaya çıkan ittifaklar bu yeni sürecin örneklerinden birisi olmuştur. Farklı siyasi görüş ve düşünceler ve politikalara sahip hatta birbirine karşı keskin söylem ve görüşler içerisinde bulunan siyasi partiler bu yeni sistemin gereği olarak ittifaklar kurmuş, ideolojik önkabuller ve görüş ayrılıkları yeni süreçte değişime uğramıştır. Bu durum siyasetin ideolojik anlam ve yapısında bir değişim olarak yorumlanmış, ideolojik kaygı ve ilkeler günün şart ve gelişmelerine göre pragmatist bir bakış açısıyla yorumlanmıştır.

2. Araştırmanın Metodolojisi

Yorumlayıcı sosyal bilim anlayışı toplumsal dünyanın insanlar tarafından nasıl deneyimlendiğini ve ona attıkları anlamı (Neuman 2010:132) çözümleyen, anlam sistemi içinde gömülü olan gerçekliği bulmaya çalışan ancak tarafsız, objektif ve nötr olmayan (Neuman 2010:138) bir yaklaşım olarak toplumsal dünyanın gizli yönlerini ortaya çıkarmaya çalışır. Bunun için nitel araştırma yöntemleriyle bu gizli ve açıkça görülemeyen yönleri bulmaya çalışır. Bunlardan derinlemesine görüşme yöntemi sosyal dünyadaki gerçekliklerin görünmeyen özüne inmeyi, bunların ayrıntılarını kavramayı ve bütüncül bir biçimde anlamayı mümkün kılan bir veri oluşturma aracı olarak bireylerin görüş, düşünce ve değerlendirmelerini bir araya getirerek bir veri oluşturmaya amaçlar (Kümbetoğlu 2017:72).

Ancak Türkiye’de seçimlere yönelik yapılan çalışmalarda genel olarak kısa ve net sorularla birçok kişiye ulaşılarak genel eğilimlerin tespitine yönelik saha çalışmaları yapılır ve bunların gerisindeki saikleri ortaya çıkarmak ve anlamak konusunda daha çok yetersiz kalırlar. Bu nedenle nitel araştırmalar gizli kalan veya aydınlatılamayan bu gerçeklikleri ortaya çıkarmakta tercih edilen bir yol olarak kullanılırlar. Bu çerçevede nitel araştırma yöntemleri araştırma konusunun açıklanamayan kısımlarını anlamaya çalışan yönüyle tercih edilirler. 14 Mayıs 2023 seçimlerinde seçmenlerin oy verme davranışlarını ve bu kararlarındaki değişimin gerekçelerini anlamak için nitel araştırma yöntemlerinden derinlemesine mülakat yöntemiyle çözümlenmeye çalışılmıştır. Çalışma kapsamında açık uçlu sorularla seçmenlerin 2018 ve 2023 Cumhurbaşkanlığı ve Milletvekili genel seçimlerinde kullandıkları oyların bir değişime uğrayıp uğramadığı, uğradıysa neden ve hangi gerekçelerin bu kırılmaya neden olduğu anlaşılmaya, bu sayede seçmenlerin ideoloji ve pragmatizm arasında oy tercihlerindeki geçişkenlik ve gerekçelendirmeleri aydınlatılmaya çalışılacaktır. Toplamda 30 seçmenle Yozgat merkezde yapılan çalışma her ne kadar genele teşmil edilemeyecek bilgiler verse de oy verme davranışlarını anlama ve bunlar üzerinden bir yorum yapabilme imkânı verecektir. Çalışmada Yozgat’ın saha çalışması olarak seçilmesinin nedeni hem 2017 referandumunda en yüksek evet oyu veren hem de Cumhurbaşkanlığı Seçimlerinde R. Tayyip Erdoğan’ı benzer şekilde destekleyen ilk on şehir arasında yer alması etkili olmuş buna karşın yerel seçimlerde AK Parti’nin kaybetmesi ideoloji ve pragmatizm denkleminde Türkiye geneli ile Yozgat arasında bir karşılaştırma yapılabilmesi açısından çalışmada tercih edilme gerekçesi olarak öne çıkmıştır. Bunun dışında Yozgat’ın kamuoyunda daha çok milliyetçi muhafazakâr kimliği ve sosyal medyada karikatürize edilen yapısı ile dikkat çekici bir Orta Anadolu şehri olması da ayrıca belirleyici olmuştur.

Bu konuda erken Cumhuriyet döneminden itibaren Anadolu taşrasının muhafazakâr, gelenekçi ve milliyetçi yapısının Batıcı kültürel üretimin hedef aldığı bir yer olması, edebiyatta ve bilhassa sinemada Anadolu taşrasının ve özellikle de Orta Anadolu’nun gericilikle, aile baskısıyla, şiddetle, tahakkümle, sıradan kötülükle etiketlenerek anlatılan tasvir ve hikâyelerle de itibarsızlaştırılan bir mekân olarak kullanılması (Bilgin, 2023: 22) ancak bu tasvir ve düşüncelerin bu yönde olmadığı ve olmayabileceği, bu algı ve düşüncelerin seçimler üzerinden kısmen de olsa ortaya konabileceği gerekçesi bu çalışmada Yozgat’ın saha çalışması için tercih edilmesinde etkili olmuştur. Çünkü burada oy kullanan seçmenlerin oy verme tercihlerindeki değişim ve kırılma gerekçeleri sadece siyasal dinamikler açısından değil aynı zamanda sosyolojik yönleriyle de anlaşılması gereken boyutlara sahiptir. Bu çerçevede her ne kadar Türkiye’de genel olarak seçimlerde (genel, yerel, cumhurbaşkanlığı vb.) nicel araştırma yöntemleri daha çok tercih edilse de bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden birisi olan derinlemesine mülakatla seçmenlerin oy verme eğilimlerinin altında yatan gerekçeler anlaşılmaya çalışılacaktır. Bu tercih kapsamında araştırmada her bir görüşmeciye G1, G2, G3, G30 şeklinde numaralar verilmiş, görüşleri bu kodlama üzerinden paylaşılmıştır. Araştırmanın saha çalışmasına dayalı olmasından dolayı Yozgat Bozok Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulundan 18/04/2023 tarih ve 02/39 karar nolu etik kurul izni alınmıştır.

İdeolojiden Pragmatizme Seçmenlerin Oy Verme Tercihlerindeki Değişim 14 Mayıs 2023 Seçimleri, Yozgat Örneği
Bunun yanında çalışma Yozgat Bozok Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimince (SGA-2023-1198 Nolu) Genel Araştırma Projesi olarak desteklenmiştir.

3. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine Geçişte İlk Etap, 2017 Anayasa Değişikliği Referandumu

16 Nisan 2017 Referandumuyla 1982 Anayasasının bazı maddelerinde değişikliğe gidilmiş, yürürlükteki mevcut anayasada başta Cumhurbaşkanlığı Seçimi ve Sistemine yönelik olmak üzere 18 madde TBMM Genel kurulunda oylanmıştır. Ancak Anayasanın 175. Maddesine göre Meclis Genel Kurulunda sağlanan olumlu oyların (evet) sayısı 2/3 ve 3/5 nitelikli çoğunluk şartı aralığına tekabül ettiği için zorunlu olarak referanduma gidilmiştir. Bu hukuksal gerekçe üzerine 16 Nisan 2017’de yapılan anayasa değişikliği ile yurtiçi, yurtdışı ve gümrük kapılarında verilen oyların tamamının sayımı sonucunda seçmenlerin %51,41’nin yani 25,1 milyon oyuyla anayasa değişikliği (evet) kabul edilmiştir. Bu referandumda seçmenlerin %48,59’i de yani 23,7 milyon seçmen ise “hayır” oyu kullanarak anayasada yapılmak istenen değişikliğe itiraz etmiştir. Sonuçta Anayasa’nın 18 maddesinde değişiklik yapılmış ve Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçilmiştir. Yaklaşık bir yıl sonra 24 Haziran 2018 tarihinde Cumhurbaşkanlığı ve Milletvekili Genel Seçimleri yapılmıştır (www.ysk.gov.tr).

Tablo-1: 2017 Referandum Sonuçları (Türkiye Geneli)

	Yüzde	Oy Sayısı
Evet	%51,41	25,1 milyon
Hayır	%48,59	23,7 milyon

2017 Referandumunda Yozgat’ta ise seçmenlerin %74,27’si (179 bin kişi) “evet” oyu kullanmış, %25,73’ü (62 bin kişi) ise “hayır” oyu kullanılmıştır. Buna göre Yozgat’ta her dört kişiden biri hayır, üç kişi ise evet oyu vererek referanduma olumlu bir irade beyan etmiştir. (www.ysk.gov.tr). Referandumdan çıkan bu sonuç bir yıl sonra yapılacak Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde R. Tayyip Erdoğan’ın Yozgat’ta aldığı %75,49 oranındaki oyla hemen hemen aynı düzeyde olduğu görülmektedir.

Tablo-2: 2017 Referandum Sonuçları (Yozgat)

	Yüzde	Oy Sayısı
Evet	%74,27	179 bin
Hayır	%25,73	62 bin

Referandum sonrasında Erdoğan, “Bugün Türkiye 200 yıllık kadim bir tartışma olan yönetim sistemi konusunda tarihi bir karar vermiştir. Mevcudu savunmak kolay, değişimi savunmak zordu. Hamdolsun, zoru başardık” diyerek Türkiye’de yönetim sisteminin ilk defa sivil siyaset eliyle değiştirildiğine de dikkat çekmiştir (https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-

39612452). Hükümet sistemine yönelik bu tercihle ilgili olarak toplumsal tercihin değişim talebinin kıymetini ve sonucunu ortaya koymuştur. CHP lideri Kılıçdaroğlu ise "Eşit olmayan koşullarda referandum gerçekleştirdik. 'Evet'i savunanlar hukuk dışına çıktı... Yüksek Seçim Kurulu'nun (YSK) mühürsüz zarf ve oy pusulalarını geçerli sayma kararıyla referandumu şaibeli hale getirdi" (www.bianet.org.tr.) (16 Nisan 2017) şeklinde yorumda bulunarak mühürsüz oylar nedeniyle seçimin kaderinin değiştiğini bu konuda usulsüzlük yapıldığını ileri sürmüştür. Yaklaşık yüzde 51,5 oyla kabul edilen anayasa referandumu Türkiye'de yeni bir sürecin kapısını aralamış, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi sürecine adım adım geçilmeye ve sonraki yıllarda sistemin ayrıntıları ve işleyiş süreci daha da net bir şekilde yaşanmaya ve hissedilmeye başlanmıştır.

Tablo-3: En Büyük Büyükşehirlerde 2017 Referandum Sonuçları

Şehir	Evet	Hayır
İstanbul	48,65	51,35
İzmir	31,20	68,80
Ankara	48,85	51,15
Bursa	53,21	46,79.
Adana	41,81	58,19.
Antalya	40,92	59,08
Diyarbakır	32,41	67,59

<https://referandum.ntv.com.tr/>

Büyükşehirlerde referandumda en yüksek evet oyunun Bursa'da verildiği üç büyük şehirde ise evet oylarının yüzde 50'nin altında kaldığı görülmektedir. Bu oy oranları sözkonusu bu şehirlerin önceki genel ve yerel seçim sonuçlarındaki eğilimlerine paralel bir seyir izlediği, oy verme tercihleri doğrultusunda şekillendiğini göstermektedir. Aynı şekilde Türkiye genelinde en yüksek evet oyu veren şehirlerde Erdoğan ve AK Parti'ye önceki seçimlerde verilen destek doğrultusunda tercihlerin şekillendiği, diğer yandan hayır oyu veren şehirlerde de yine aynı şekilde AK Parti karşıtı oyların bu şehirlerdeki geçmiş tercihlerine paralel bir şekilde somutlaştığı görülmektedir.

Tablo-4: 2017 Referandumunda En Yüksek Evet ve Hayır Oyu Veren Şehirler

En yüksek "evet" oyu veren şehirler		En yüksek "hayır" oyu veren şehirler	
Bayburt	%81,70	Tunceli	%80,41
Rize	%75,50	Şırnak	%71,70
Aksaray	%75,49	Kırklareli	%71,33

İdeolojiden Pragmatizme Seçmenlerin Oy Verme Tercihlerindeki Değişim 14 Mayıs 2023 Seçimleri, Yozgat Örneği

Gümüşhane	%75,16	Edirne	%70,49
Erzurum	%74,48	Muğla	%69,30
Yozgat	%74,27	İzmir	%68,80
K. Maraş	%73,96	Diyarbakır	%67,59
Çankırı	%73,35	Hakkari	%67,58
Konya	%72,88	Iğdır	%65,20
Bingöl	%72,57	Aydın	%64,30

<https://referandum.ntv.com.tr/>

4. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin İlk Seçimi, 2018 Cumhurbaşkanlığı ve Milletvekili Genel Seçimleri

2017 Referandumu sonrasında Türkiye genelinde 24 Haziran 2018 tarihinde yapılan Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde altı Cumhurbaşkanı adayı seçime katılmıştır. Bunlar; R. Tayyip Erdoğan, Muharrem İnce, Merak Akşener, Selahattin Demirtaş, Temel Karamollaoğlu, Doğu Perinçek. Cumhurbaşkanlığı Seçim sonucunda R. Tayyip Erdoğan oyların %52,59'unu alarak (26,3 milyon oy) birinci turda Cumhurbaşkanı seçilmiştir. Muharrem İnce Cumhurbaşkanı Seçimlerinde ikinci olmuş %30,64 oranında (15,3 milyon oy) oy almıştır. Selahattin Demirtaş %8,40 (4,2 milyon oy), Meral Akşener %7,29 (3,6 milyon oy) oranında oy almıştır. Bu seçimlerde yaklaşık 50 milyon oy kullanılmış, seçimlere katılım oranı %86,24 olmuştur (www.ysk.gov.tr).

Tablo-5: 2018 Cumhurbaşkanlığı Seçim Sonuçları (Türkiye Geneli)

	Alınan Oy Yüzdesi	Alınan Oy Sayısı
R. Tayyip Erdoğan	%52,59	26,3 Milyon
Muharrem İnce	%30,64	15,3 Milyon
Selahattin Demirtaş	%8,40	4,2 Milyon
Meral Akşener	%7,29	3,6 Milyon

Yine 24 Haziran 2018'de yapılan Milletvekili Genel Seçimlerinde toplamda yaklaşık 50 milyon oy kullanılmış ve AK Parti oyların %42,56'sını yani 21,3 milyonunu alarak birinci olmuş, CHP %22,65 (11,3 milyon oy), HDP %11,70 (5,8 milyon oy), MHP %11,10 (5,5 milyon oy), İYİ Parti %9,96 (4,9 milyon oy) almıştır (www.ysk.gov.tr).

Tablo-6: 2018 Milletvekilliği Seçim Sonuçları (Türkiye Geneli)

Parti	Alınan Oy Yüzdesi	Alınan Oy Sayısı	Milletvekili Sayısı
AK Parti	%42,56	21,3 milyon	295
CHP	%22,65	11,3 milyon	146

HDP	%11,70	5,8 milyon	67
MHP	%11,10	5,5, milyon	49
İYİ Parti	%9,96	4,9 milyon	43

2018 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Yozgat il genelinde R. Tayyip Erdoğan oyların %75,49'unu, Muharrem İnce %14,74'ünü, Meral Akşener %8,33'ünü, diğer adaylar ise yüzde birin altında oy almıştır (www.haberturk.com.tr). Bu seçimlerde Erdoğan'ın aldığı oyla bir önceki yıl (2017) yapılan referandumda Yozgat'ta verilen evet oy oranıyla aynı olduğu, paralellik arz ettiği görülmektedir.

Tablo-7: 2018 Cumhurbaşkanlığı Seçim Sonuçları (Yozgat)

	Oy Sayısı
R. Tayyip Erdoğan	%75,49
Muharrem İnce	%14,74
Meral Akşener	%8,33

2018 Milletvekili Genel Seçimlerinde Yozgat'ta AK Parti oyların %53,44'ünü (134 bin oy), MHP %25,24'ünü (63 bin oy), CHP %11,45 (28 bin oy), İYİ Parti %7,50 (18 bin oy), SP %1,19 (3 bin oy) almıştır. Buna göre Yozgat'ta milletvekili seçim sonuçlarına göre AK Parti 2, MHP 1, CHP 1 milletvekili kazanmıştır (www.haberturk.com.tr). Bu sonuçlar AK Parti'nin Yozgat'ta Türkiye geneline kıyasla daha yüksek bir oy oranına sahip olduğunu ortaya koymakta, diğer oy oranlarıyla birlikte siyasal yapısı ve ideolojik çerçevesi hakkında bilgi vermektedir.

Tablo-8: 2018 Milletvekili Genel Seçim Sonuçları (Yozgat)

	Alınan Oy Yüzdesi	Alınan Oy Sayısı
AK Parti	%53,44	134 bin
MHP	%25,24	63 bin
CHP	%11,45	28 bin
İYİ Parti	%7,50	18 bin
SP	%1,19	3 bin

5. 2023 Cumhurbaşkanlığı ve Milletvekili Genel Seçimleri

14 Mayıs 2023'de yapılan Cumhurbaşkanlığı Seçiminde R. Tayyip Erdoğan %49,52 (27,1 milyon oy), Kemal Kılıçdaroğlu %44,88 (24,5 milyon oy), Sinan Oğan %5,17 (2,8 milyon oy), Muharrem İnce %0,43 (0,2 milyon oy) almış, seçim sonucunda birinci turda hiçbir aday %50+1 oy alamamış seçimler iki hafta sonra 28 Mayıs 2023'de en çok oy alan iki aday için tekrar edilmiştir. İkinci tur seçimlerinde R. Tayyip Erdoğan %52,18 (27,8 milyon oy), Kemal Kılıçdaroğlu ise %47,82 (25,5 milyon oy) almış, R. Tayyip Erdoğan bu ikinci tur seçimlerinde Cumhurbaşkanı seçilmiştir (www.ysk.gov.tr).

Tablo-9: 2023 Cumhurbaşkanlığı Seçim Sonuçları (Türkiye Geneli)

İdeolojiden Pragmatizme Seçmenlerin Oy Verme Tercihlerindeki Değişim 14 Mayıs 2023 Seçimleri, Yozgat Örneği

	1. Tur Sonuçları (14 Mayıs 2024)	2. Tur Sonuçları (28 Mayıs 2024)
R. Tayyip Erdoğan	%49,52	%52,18
Kemal Kılıçdaroğlu	%44,88	%47,82
Sinan Oğan	%5,17	-
Muharrem İnce	%0,43	-

14 Mayıs 2023 Milletvekili Genel Seçimlerinde ise AK Parti oyların %35,62 (19,3 milyon oy), CHP %25,35 (13,8 milyon oy), MHP %10,07 (5,4 milyon oy), İYİ Parti %9,69 (5,2 milyon oy), YSP %8,82 (4,8 milyon oy) almıştır (www.ysk.gov.tr).

Tablo-10: 2023 Milletvekilliği Seçim Sonuçları (Türkiye Geneli)

Parti	Alınan Oy Yüzdesi	Alınan Oy Sayısı	Milletvekili Sayısı
AK Parti	%35,62	19,3 milyon	268
CHP	%25,35	13,8 milyon	169
MHP	%10,07	5,4 milyon	50
İYİ Parti	%9,69	5,2 milyon	43
YSP	%8,82	4,8 milyon	61

2023 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin ikinci turunda Yozgat'ta (14 Mayıs) R. Tayyip Erdoğan oyların %72,7'sini, Kemal Kılıçdaroğlu %21,34'ünü, Sinan Oğan %5,61'ini, Muharrem İnce %0,35'ini almıştır. İkinci turda ise R. Tayyip Erdoğan %76,36, Kemal Kılıçdaroğlu %23,64 oranında oy almıştır (www.secim.cnnturk.com.tr).

Tablo-11: 2023 Cumhurbaşkanlığı Seçim Sonuçları (Yozgat)

	1.Tur Sonuçları (14 Mayıs 2024)	2.Tur Sonuçları (28 Mayıs 2024)
R. Tayyip Erdoğan	%72,7	%76,36
Kemal Kılıçdaroğlu	%21,34	%23,64
Sinan Oğan	%5,61	-
Muharrem İnce	%0,35	-

Yozgat'ta ise AK Parti oyların %43,9'unu (114 bin oy), MHP %23,2 (60 bin oy), İYİ Parti %22,91 (59 bin oy), Yeniden Refah Partisi %4,39 (11 bin oy) aldı. Buna göre AK Parti 2, MHP 1, İYİ Parti ise 1 milletvekili kazanmıştır (www.secim.cnnturk.com.tr).

Tablo-12: 2023 Milletvekilliği Seçim Sonuçları (Yozgat)

Parti	Alınan Oy Yüzdesi	Alınan Oy Sayısı
-------	----------------------	---------------------

AK Parti	%43,9	114 bin
MHP	%23,2	60 bin
İYİ Parti	%22,91	59 bin
YRP	%4,39	11 bin

Tablo-13: 2018-2023 Milletvekilliği Seçim Sonuçlarının Karşılaştırılması

Parti	2018 Seçimleri	2023 Seçimleri	Oy Farkı
AK Parti	%42,5	%35,6	-%6,9
CHP	%22,6	%25,3	+%2,7
MHP	%11,1	%10	-%1,1
İYİ Parti	%9,96	%9,69	-%0,30
HDP	%11,7	%8,82	-%28,8

2018 ve 2023 Milletvekili genel seçimlerinde seçime giren partilerin aldıkları oylar karşılaştırıldığında en fazla oy kaybeden partinin AK Parti olduğu görülmektedir. Yaklaşık yüzde 7 civarında oy kaybeden AK Parti'nin ardından en fazla oy kaybeden parti HDP'dir. MHP ve İYİ Parti ise oylarını genel olarak muhafaza etmiştir, MHP sadece yüzde 1 oy kaybetmiş ancak milletvekili sayısını bir kişi artırarak 50'ye çıkarmıştır. Oyunu artıran tek parti ise CHP olmuştur. Yaklaşık %3 oranında bir artış sağlayan CHP'nin bu oy yükselişinin nedeni Millet İttifakı kapsamında DEVA, Gelecek ve Saadet Partileriyle seçime girmesinden kaynaklıdır. Sonuç olarak CHP'nin kendi saf oylarında genel olarak bir artış söz konusu olmamıştır. Seçimden sonra CHP listelerinden adaylarını gösteren bu partiler ittifaktan ayrılmış siyasal faaliyetlerine kendi parti çatıları altında devam ettirmişlerdir. Dolayısıyla ittifak daha çok seçim zamanlarında ihtiyaç duyulan pragmatik bir durum olmuş, muhalefette kalan veya ikinci olan partiler için ittifakın devam etmesini sağlayacak gerekçe(ler) kalmamıştır. Ancak hem cumhurbaşkanlığı hem de milletvekilliği genel seçimlerinde çoğunluğu alan Cumhur ittifakı ise seçim sonrasında icra sürecinde ittifakı konsolide ettiği için dinamik kalmış ve ittifak siyaseti yürütme kısmında fiilen söz konusu olmamış, yasama faaliyetleri, ortak karar ve politikalar konusunda sürdürülmüştür.

Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde ise R. Tayyip Erdoğan 2018 seçimlerinde rakibi Muharrem İnce karşısında bariz bir farkla ve ilk turda seçimi kazanmasına rağmen 2023 seçimlerinde rakibi Kemal Kılıçdaroğlu karşısında ilk turda yüzde 50+1 oy alamamış iki hafta sonra yapılan ikinci tur seçimlerinde seçimleri kazanmıştır. Erdoğan önceki seçime göre hem Cumhurbaşkanlığında hem de milletvekilliği genel seçimlerinde oy kaybına uğramış ancak hem cumhurbaşkanlığını hem de mecliste ittifak olarak çoğunluğu tekrar elde etmiştir. AK

İdeolojiden Pragmatizme Seçmenlerin Oy Verme Tercihlerindeki Değişim 14 Mayıs 2023 Seçimleri, Yozgat Örneği Parti'nin ve Erdoğan'ın bu seçimleri kazanmasının ve iktidarını devam ettirmesinin nedenini birçok gerekçe oluşturmaktadır ancak bunlardan en önemlisi muhalefetin iktidarı elde edebilecek güveni ve iradeyi ortaya koyamamış olması ciddi bir eleştiri olarak öne çıkmıştır.

Bu noktada CHP'nin, AK Parti iktidarına paralel şekilde bir ana muhalefet partisi olarak pekişen bir kurumsal yapının esiri olduğunu söyleyen Kriter Dergisinden Laleoğlu, (2023) bu durumun CHP'yi kurumsal bir dejenerasyon çıkmazına soktuğunu, parti içerisinde muhalefet olmanın ürettiği külfetsiz konforun, iktidar sorumluluğundan daha tercih edilir hale gelmesine neden olduğunu ileri sürmüştür. Çünkü muhalif bloktaki alternatifsizliğin sağladığı kazanımlar, daha fazlası için risk alınmadığı takdirde kendiliğinden elde edilir hale gelmiş, böylece partinin sınırlı da olsa tüm kurumsal kapasite ve muhalif enerjisi, iktidarı hedefleyen bir rekabet yerine, her halükârda korunması garanti kazanımlara yönelik parti içerisindeki rekabet için harcanmaya neden olmuş diğer bir deyişle parti elitleri iktidar için değil, partinin kazanımları için kendi aralarında rekabet eder hale gelmiştir. Sonuçta da parti kendi kabuğu altında, statükoya dört elle sarılan, sınırlı ancak garanti kazanımlarını korumayı amaçlayan oligarşik bir yapı üretmiştir (Laleoğlu, Kriter Dergisi, 2023). Birikim Dergisinden Özsel ise (2023) CHP'nin durumunu Altılı Masa'nın oluşumunu mümkün kılan siyasetçilik tercihi üzerine durmuş, hiçbir ötekisi olmayan CHP'nin, bulabildiği bütün sağ partileri ittifak masasına dahil etmeye çabaladığını söyleyerek bu durumun temsil ettikleri varsayılan seçmen kitlelerinin toplamının yarattığı aritmetik nedeniyle bir araya gelen partilerin siyaset üretme kapasiteleri sınırlı kalmasına neden olduğunu ileri sürmüştür. Yine Özsel'e göre Altılı Masa'nın sahada çalışıp sokağı hareketlendirmek yerine binlerce sayfalık hukuki-bürokratik metinler yazmak için aylarca mesai harcaması, muhalefetin siyasetten uzak bir teknokratlar hükümeti kurmayı hedeflediği izlenimini güçlendirdiğini söylemiş ve CHP'nin siyasal çoğunluğu koruma kaygısıyla, masanın asgari müşterekleri ile kendisini sınırlamasına ve kampanyasını sığ bir siyasal söylem içerisinde yürütülmesine neden olmuştur. Kılıçdaroğlu'nun, bu siyasetçilik tercihinin bedeli çok daha büyük olmuş, Erdoğan ve Bahçeli seçime yaklaştıkça dost-düşman ikiliği üzerinden kendi söylemlerini alabildiğine siyasallaştırırken, muhalefet siyasetçilik içerisinde giderek silikleşmiştir. Bu tablonun muhalefete faturasının tahmin edilenden çok daha ağır olduğu ise seçim sonuçlarıyla beraber anlaşılmıştır. Burada Kılıçdaroğlu'nun büyük hatası, siyaset yapmadan siyasal bir zafer kazanılacağını zannetmesi olmuştur. Sonuç olarak Özsel, muhalefet seçmeninde gözlenen yılgınlığın ve hayal kırıklığının kaynağında kitlelerin değil, kurumsal muhalefetin siyasetten uzaklaşmasının olduğuna dikkat çekerek (Özsel, Birikim Dergisi, 2023), seçimin muhalefet boyutundaki ayrıntılarını ortaya koymaya çalışır.

Buna göre görüşme yapılan seçmenlerin ve seçim sonuçlarından elde edilen verilere bakıldığında diğer partilerin oy oranlarında büyük bir oynama olmadığı bu nedenle seçmen davranışlarında ciddi bir savrulmanın söz konusu olmadığı görülmektedir. Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde seçim sistemi nedeniyle ilk ikiye giren adaylardan birinin kazanacağı seçim yarışında genel olarak kalıplaşmış destek veren seçmen kitlesinin dışında kararsız veya her iki adaya da oy vermek istemeyerek "ya o ya bu" şeklinde bir tercihe

yönelmek zorunda olduğu bir seçim çerçevesi söz konusu olmuş, seçmen bu sınırlıklar içerisinde ideolojik tercihlerini kendi pragmatizmleri içerisinde somutlaştırmakla karşı karşıya kalmıştır. 2023 Cumhurbaşkanlığı ve Milletvekilliği Genel Seçimlerini bu çerçevede değerlendirmek ve bu seçim şartlarına göre yorumlamak gerekmektedir.

6. Araştırma Bulguları ve Analizi

Araştırma kapsamında Yozgat'ta oy kullanan 30 seçmenle görüşme yapılmıştır. Görüşülen kişilerin 10'u kadın 20'si erkektir. Görüşmecilerin 14'ü 20-30 yaş arasında, 3 kişi 31-40 yaş arasında, 5 kişi 41-50 yaş arasında, 4 kişi 51-60 yaşa arasında, 3 kişi ise 61-70 yaş, 1 kişide 70 yaş üstündedir. 2017 Anayasa Referandumunda görüşme yapılan seçmenlerin 14'ü evet, 14'ü hayır oyu kullanmış, 2 kişi ise referandumda oy kullanmamıştır. Bu açıdan görüşmecilerin 2017 referandumunda eşit oranda oy kullandığı görülmektedir.

2017 Referandumundan bir yıl sonra anayasada yapılan sistem değişikliği sonucunda hem Cumhurbaşkanlığı seçimi hem de Milletvekilliği genel seçimleri birlikte yapılmış seçim sonucunda R. Tayyip Erdoğan Cumhurbaşkanı seçilmiştir. Bu seçimde araştırma sahası olarak seçilen Yozgat'ta görüşme yapılan 30 seçmenden 13 kişi R. Tayyip Erdoğan'a, 12 kişi Muharrem İnce'ye, 3 kişi Meral Akşener'e oy vermiş, 2 kişi ise oy kullanmamıştır. 5 yıl sonra 2023 yılında yapılan Cumhurbaşkanlığı ve Milletvekilliği genel seçimlerinde bu defa görüşmecilerden 8 kişi R. Tayyip Erdoğan'a oy verdiğini ifade etmiş, 17 kişi se Kemal Kılıçdaroğlu'na, 4 kişi Sinan Oğan'a oy vermiş, 1 kişide boş oy kullanmıştır. Bu çalışmada her ne kadar nitel bir araştırma yöntemi kullanılmış olsa da görüşmecilerin yanıtlarından elde edilen verilerden çıkarılan nicel veriler ve sonuçlar yine de belirtilmiştir. Ancak verilen değerler nicel bir araştırma kapsamında bir evren örneklem temelinde gerçekleştirilmediği için bir temsil kabiliyetine sahip değildir. Görüşme yapılan kişilerin oy davranışlarındaki eğilim ve değişimlerin seyrinin tahmin edilen kırılımlarını ve değişim çerçevelerini anlamak içindir. Bu yüzden de genele teşmil edilmemesi gerekir. Verilen sonuçlar kısmen de olsa hem 2017 referandumu hem 2018 hem de 2023 seçimlerinde görüşmecilerin seçime yönelik davranışlarını anlamlı bir analizini yapmayı amaçlamaktadır.

2018 seçimlerinde milletvekilliği için Yozgat'ta görüşme yapılan seçmenlerden 9 kişi AK Parti'ye, 13 kişi CHP'ye, 2 kişi MHP'ye, 3 kişi İYİ Parti'ye, 2 kişi ise boş oy kullandığını belirtmiştir. 5 yıl sonra 2023 yılında yapılan seçimlerde ise görüşmeciler bu defa oy tercihlerini şu şekilde kullandıklarını ifade etmişlerdir. 6 kişi AK Parti'ye, 8 kişi CHP'ye, 9 kişi İYİ Parti'ye, 2 kişi MHP'ye, 1 kişi Zafer Partisi'ne, 4 kişi ise boş oy şeklinde tercihte bulunmuştur. Buna göre AK Parti ve CHP'ye verilen oylarda bir düşüş İYİ Parti'ye verilen oylarda bir artış varsa da kısıtlı sayıdaki görüşmeciyle (30 kişi) yapılan bu çalışmadan elde edilen bu veriler Yozgat genelinde seçmenlerin oy değişim durumlarını açıklayacak bir veri sunmamaktadır.

Araştırma kapsamında yapılan görüşmelerden; 2017 Referandumunda "evet" oyu kullanan 14 görüşmeciden 13'ü, 2018 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde R. Tayyip Erdoğan'a oy vermiştir. Yani "evet" oyu kullanan görüşmeciler Anayasa değişiklik teklifini veren AK Parti lehine davranmış Cumhurbaşkanlığı seçiminde R. Tayyip Erdoğan'a destek vermişlerdir.

İdeolojiden Pragmatizme Seçmenlerin Oy Verme Tercihlerindeki Değişim 14 Mayıs 2023 Seçimleri, Yozgat Örneği

Ancak 2023 yılında yapılan Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde ise bu defa görüşmecilerden sadece 8'i tekrar R. Tayyip Erdoğan'ı tercih etmiş, geriye kalan 5 görüşmeciden birisi oy kullanmamıştır. Bu görüşmecilerden birisi ailesinin baskısı nedeniyle Erdoğan'a oy verdiğini ancak Türkiye'nin bir "değişime" ihtiyacı olduğunu ifade etmiştir. Bu durumu *"artık eskisi gibi iyi bir yönetimin olmaması ve değişim istediğim için (G20),"* diyerek cevap veren görüşmeci, oy tercihindeki değişimini bu şekilde açıklamıştır. Diğer bir görüşmeci (G16) ise 2023 seçimlerinde R. Tayyip Erdoğan'ı desteklemekten vazgeçerek Sinan Oğan'a destek vermiş, diğer taraftan milletvekili genel seçimlerinde AK Parti'den İYİ Parti'ye kaymıştır. Bu değişikliğin gerekçesini ise önceki tercihinde *"çevresinin etkisinden"* bahsetmiş (G16) ancak artık bir *"değişimin"* gerekli olduğunu düşündüğü için oy verme davranışındaki değişimi açıklamıştır. Bir diğer görüşmeci ise (G15) R. Tayyip Erdoğan'a yönelik tercihini Sinan Oğan'a çevirmiş, AK Parti'den de İYİ Parti'ye yönelen bir oy tercihi gerçekleştirmiştir. Bu değişikliğin sebebini *"siyaset hakkındaki bilgisizliğinden ve ailesinin görüşlerinden"* kaynaklandığını, 5 yılda istediği *"değişimlerin olmaması"* ve *"değişimin gerekliliği"* nedeniyle olduğunu belirtmiştir. Bir diğer görüşmeci de (G13) Erdoğan'dan Kemal Kılıçdaroğlu'na yönelmiş, önceki seçimde oy verdiği İYİ Parti'yi 2023'de tekrar desteklemiş, *"mevcut durumun değişimi için"* bu yönde oy kullandığını ifade etmiştir.

R. Tayyip Erdoğan'ı ve doğal olarak daha çok AK Parti'yi destekleyen görüşmeciler bu yöndeki oy verme tercihlerini ise şu ifadelerle açıklamışlardır.

- G2: *"AK Parti politikalarının ülkeyi hızla ileri doğru götürdüğünü düşünüyorum",*
"Yaparsa AK Parti yapar",
"Eksiklikler olsa da bizi bu durumdan çıkaracak lider R. Tayyip Erdoğan'dır".
- G3: *"Şimdiki kuşak 30 yıl öncesini görseydi başka kimseye oy vermezdi". (Yaş:67),*
"Bazı sorunlar olsa da bunun yine Tayyip Erdoğan tarafından çözüleceğini düşünüyorum".
- G5: *"Tayyip Erdoğan'ı seviyorum".*
"Tayyip Erdoğan olmadan ülkenin ileri gideceğini düşünmüyorum".
- G25: *"Erdoğan'ın büyük bir lider olduğunu düşünüyorum", ve "istikrarın devamı için"*
- G26: *"Devletin kurtarıcısı olarak Erdoğan'ı görüyorum".*
- G27: *"Yaparsa Ak Parti yapar",*
"İktidardan yana olmazsak hizmet gelmez",
"Ekonomi kötü gidiyor. Erdoğan bu durumu çözemiyorsa başka bir liderin çözeceğine inanmıyorum".

Görüşmecilerin AK Parti ve R. Tayyip Erdoğan'la ilgili açık uçlu sorulara vermiş oldukları bu cevaplarda duygusal ifadelerin belirleyiciliği ön plana çıkmakta, sorunların üstesinden 20 yıldan fazla bir süre iktidarda olmasından kaynaklanan güvenin etkili olduğu görülmektedir. Görüşmecilerin cevaplarında AK Parti'nin ve Erdoğan'ın konuşmalarında ve seçimlerde kullandığı sloganların ve Erdoğan'ın yıllar içinde inşa ettiği karizmatik lider profilinin etkili olduğu görülmektedir. Burada Weber'e göre önemli olan şey karizmatik otoriteye tabi olanların, takipçileri ya da müritleri tarafından gerçekte nasıl görüldüğü meselesidir (Weber, 2012, 1. Cilt: 362). Çünkü karizmatik otorite durağan kalmaz ya gelenekselleşir ya da rasyonelleşir ya da ikisinin karşımı bir hal alır (Weber, 2012, cilt 1: 366).

Sonuçta ise karizmatik otoriteye yönelik bir sonucu en azından günümüzde seçimler üzerinden ortaya koymak zorunda kalırlar.

Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde 2018 yılında Muharrem İnce'ye, 2023 seçimlerinde ise Kemal Kılıçdaroğlu'na destek verenlerden bir kişi hariç hepsi (13 kişi) 2017 referandumunda "hayır" oyu kullanmıştır. 2018 seçimlerinde Muharrem İnce'ye sonrasında 2023 seçimlerinde hem Kılıçdaroğlu'a hem de CHP'ye oy verenler ise 8 kişidir. Bu görüşmecilerin tercihlerinin bu yönde olmasının nedenlerini şu şekilde ifade etmişlerdir.

G28: "Ülkenin kötü gidişini dur demek istedim"

G21: "AK Parti ülkeyi uçuruma sürüklüyor ve kimse bunun farkında değil"

"Muhallif kesimde Kılıçdaroğlu'nun daha güçlü olduğu, ihtimali ve beklentileri nedeniyle"

G10: "Tek adam sisteminin ülkeye uygun olmadığını düşündüğüm için"

G6: "20 yıldır AK Parti var, değişim şart"

G4: "Ülkenin değişime ihtiyacı olduğunu düşünüyorum"

"Ülkenin ekonomik ve siyasi kötü gidişine dur denmeliydi"

"Bizi iyi günlerin beklediğine inanıyorum"

G1: "Kılıçdaroğlu'nun Yeni Türkiye için iyi bir lider olacağını düşünüyorum"

G11: "Yeni bir lider ülkeye dinamizm katacaktır"

Görüşmecilerden Kemal Kılıçdaroğlu'nu ve CHP'yi destekleyenlerin bu ifadeleri uzun süre iktidarda olan Erdoğan ve AK Parti'ye yönelik eleştiriler üzerinden bir değişim zorunluluğu, ülke ekonomisi ve şartlarının giderek kötüleşme üzerinden gerekçelendirildiği görülmektedir. Bu anlamda muhalefete destek veren seçmenlerin bu itirazlarında her ne kadar ideolojik geri planları etkili olsa da günlük siyasetin ve yaşamın ortaya koyduğu sonuçlarının etkili olduğu açıktır. 2018 Seçimlerinde Muharrem İnce'yi ya da CHP'yi destekleyip 2023 yılında Sinan Oğan'ı destekleyen 2 kişiden birisi milletvekilliği seçimlerinde İYİ Parti'ye, diğeri ise Zafer Partisi'ne oy vermiş. Bu görüşmecilerin Sinan Oğan'ı desteklemelerinin nedenini "Sinan Oğan'ın samimi gelmesi" ve Muharrem İnce'nin Cumhurbaşkanlığı adaylığından çekilmesini gerekçe olarak göstermişlerdir. 2017 Referandumunda hayır oyu verip, 2018 yılında Muharrem İnce'yi destekleyip sonrasında İYİ Parti ve Zafer Partisi'ne yönelen bu görüşmeciler "farklı adaylarla hükümetin değişmesini istediğim için (G19)", "Milletvekili adayının (Lütfullah Kayalar) Yozgat'ı tanıyan bir vekil olması (G18)" şeklinde görüş bildirmişlerdir. Görüşmecilerin tercihlerindeki bu değişimler yerel düzeydeki siyasal gelişmeler ve aktörlerin etkisini göstermektedir.

Görüşmecilerden 3 kişi ise 2017 Referandumunda "hayır" oyu vermişler, 2018 seçimlerinde Meral Akşener'i, 2023 seçimlerinde ise Kemal Kılıçdaroğlu'nu desteklemişlerdir. Bu görüşmecilerden birisi milletvekili seçimlerindeki oy tercihini belirtmemiş ancak diğer iki kişi hem öncesinde hem de sonrasında İYİ Parti'ye destek verdiklerini açıklamışlardır. Bu görüşmecilerden "Mevcut sistemin değişmesi gerektiğini düşündüğünü (G11)", "Ülkenin olduğundan daha kötü bir duruma gitmeye devam edeceğini düşünüyorum (G11)" şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Sonuç

Sonuç olarak görüşmecilerin yaşça genç olanların oy verme tercihleri üzerinde ailelerinin, çevrelerinin ve yeterince olgunlaşmamış siyasi fikirlerin etkili olduğu görülmektedir. R. Tayyip Erdoğan'ı ve AK Parti'yi destekleyen görüşmecilerin Erdoğan'ın gerçek bir lider olduğuna ve bu ülkeyi de ondan başkasının yönetemeyeceğine yönelik inançlarının etkili olduğu, bunları ifade ederken de görüşmecilerin AK Parti sloganlarını kullandıkları görülmüştür. Kemal Kılıçdaroğlu'nu ve CHP'yi destekleyen görüşmecilerin ise ülkenin bir değişime ihtiyacı olduğu, durumun giderek daha da kötüye gittiğini ve bu durumun endişe verdiğini belirtmişler, değişimin şart olduğunu beyan etmişlerdir. Ancak görüşmecilerin hem Erdoğan'ı hem de Kılıçdaroğlu'nu dolayısıyla hem AK Parti'yi hem de CHP'yi destekleyen görüşmecilerin ifadeleri içinde ideolojik angajmanın ve diskurun etkisinde bulundukları açıkça görülmüştür. Görüşmecilerin oy verme davranışlarında hem Cumhurbaşkanlığı hem de Milletvekiliği seçimlerinde karşı karşıya oldukları alternatiflerin daha çok iktidar ve Ana muhalefet parti ve adayları üzerinden bir tercih çevresinde şekillendiği, oy verdikleri aday ve partinin eksikliklerinin farkında oldukları, oy tercihlerini bu eksiklikler ve olumsuzluklara rağmen büyük bir oranda korumaya çalıştıkları, bu tercihlerinde istikrarın, güvenin ve potansiyele olan inanç ve kanaatlerinin önemli olduğu görülmüştür. Yozgat ilinde yapılan bu saha çalışmasında her ne kadar sınırlı sayıda seçmenle görüşme gerçekleştirilmiş olsa da oy verme tercihlerinde ve bu tercihlerinde değişimlerde nasıl bir yaklaşım içinde oldukları daha çok anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede görüşmecilerin yeni hükümet sisteminin zorunlu kıldığı tercih sistemini içinde bulundukları ideolojik ve siyasal kültüre dayalı pragmatist tercihler çerçevesinde şekillendirdikleri, bu kararlarında Erdoğan ve AK Parti'yi destekleyenlerin daha çok Erdoğan karizmasının etkisinde oldukları, ideolojik angajman ve bunun söylemlerini özümstedikleri, bir kısım Erdoğan destekçisinde ise Erdoğan karşısında muhalefetin yeterli bir güven, güç ve inandırıcılığa ulaşamamasının etkili olduğu görülmüştür. Kılıçdaroğlu ve CHP yani muhalefet ittifakını tercih edenlerin ise yine AK Parti destekçilerinin çoğunun oy verme tercihlerini etkileyen ideolojik angajmanın etkisinde oldukları, uzun soluklu AK Parti iktidarı ve Erdoğan liderliğinin sona ermesi gerektiğini, çünkü ülke şartları ve ekonomisinin kötüye gittiğini dolayısıyla değişimin şart olduğu gerekçeleri üzerine inşa ettikleri anlaşılmıştır. Buna göre seçmenlerin hem Türkiye genelinde hem de Yozgat özelinde oy verme tercihlerinin sadece ideolojik kaygı ve gerekçeler üzerinden değil, pragmatist düşünce ve şartlar tarafından da şekillenmiş olduğu görülmüştür.

Kaynakça

Bell, Daniel. 2013. *İdeolojinin Sonu. Ellilerdeki Siyasi Fikirlerin Tükenişini Dair*. Çev. Volkan Hacıoğlu. Bursa: Sentez Yayınevi.

- Bilgin, Oğuzhan. 2023. "Küresel Kültürel Hegemonya Mücadeleleri Bağlamında Türk Sineması ve Türkiye Temsilleri". ss: 1-28 içinde Türkiye'nin Yumuşak Gücü: Türk Sineması: Editörler: Öner Buçukçu ve Oğuzhan Bilgin. İstanbul: Diplomasi Vakfı Yayınları.
- Bora, Tanıl. 2015. "İdeoloji". *Siyaset, Kavramlar, Kurumlar, Süreçler*. Editör: Yüksel Taşkın. İstanbul: İletişim Yayınevi.
- Duménil, Gerard-Lévy, Dominique. 2020. "Neoliberal (Karşı) Devrim". *Neoliberalizm Muhalif Bir Seçki*. Haz.: Alfredo Saad-Filho, Deborah Johnston. Çev: Şeyda Başlı, Tuncel Öncel, İstanbul: Yordam Kitap.
- Eagleton, Terry. 2011. *İdeoloji*. Çev: Muttalip Özcan. İstanbul: Ayrıntı Yayınevi.
- Fukuyama, Francis. 2024. *Tarihin Sonu ve Son İnsan*. Çev. Veysel Tekelioğlu. Ankara: Panama Yayınevi.
- Harvey, David. 2015. *Neoliberalizmin Kısa Tarihi*. Çev. Aylin Onacak. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Heywood, Andrew. 2013. *Siyasi İdeolojiler*. Ankara: Liberte Yayınları.
- Kümbetoğlu, Belkıs. 2017. *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma*. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Laleoğlu, Baki. 2023. "CHP ve Değişimin Sınırları". *Kriter Dergi*. Aralık 2023. Yıl 8. Sayı 85
- Mann, Michael. 2014. *Yirmibirinci Yüzyılda İktidar*. Çev. Emre Gerçek. İstanbul: Açılım Kitap.
- Mannheim, Karl. 2009. *İdeoloji ve Ütopya*. Çev. Mehmet Okyayuz. Ankara: Nika Yayınevi.
- Mardin, Şerif. 1999. *Din ve İdeoloji*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Mardin, Şerif. 2013. *İdeoloji*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Marx, Karl - Engels, Friedrich. 2003. *Komünist Manifesto*. Çev. Levent Kavas. İstanbul: İthaki Yayınevi.
- Neuman, W. Lawrence. 2010. *Toplumsal Araştırma Yöntemleri, Nitel ve Nicel Araştırma Yöntemleri*. Çev. Sedef Özge. İstanbul: Yayın Odası.
- Özsel, Doğançan. 2023. "Siyaset Yapmadan Muhalefet Yapma Devri Bitti mi?" *Birikim Dergisi*. 10 Kasım 2023.
- Roskin, Michael G.-Cord, Robert L.-Mederios, James A.-Jones, Walter S. 2013. *Siyaset Bilimi: Bir Giriş*. Çev. Atilla Yayla. Ankara: Liberte Yayınevi.
- Shils, Edward. 1968. "The concept and function of ideology". *International Encyclopedia of the Social Sciences*, Cilt 7.
- Wallerstein, Immanuel. 2012. *Liberalizmden Sonra*. Çev: Erol Öz. İstanbul: Metis Yayınevi.
- Weber, Max. 2012. *Ekonomi-Toplum*. Çev. 1. Cilt. Latif Boyacı. İstanbul: Yarı Yayinevi.

İnternet Kaynakları

www.ysk.gov.tr

<https://referandum.ntv.com.tr/>

<https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-39612452>

www.secim.cnnturk.com.tr

www.haberturk.com.tr

İdeolojiden Pragmatizme Seçmenlerin Oy Verme Tercihlerindeki Değişim 14 Mayıs 2023 Seçimleri, Yozgat Örneği
www.bianet.org.tr.

